Հսկայ ապուռնգ մը:

Նիւ Եորգի մէջ մօտերս ապուռնգ մ'ի տես դրուած է։ Այս ապուռնգն՝ որ Ֆիլատելֆիայի ծովափունքը գտնուած է, ութ ոտք շրջապատ ունի, եւ առաջինն է Միջերկրական ծովու մէջ գտնուած նշանաւոր ապուռնգէն ետեւ՝ որ տասն ոտք շրջապատ ունէր եւ։ Հիմայ Ֆիլատելֆիա։ Այս հսկայ ապուռնգն՝ որ 50 լիտր ջուր կը ծծէ, եւ փոքրիկ խրկիկ մը առնեաց կը նմանի, 500 տոլարէ աւելի կարժէ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ամսոյս քաղաքական տեսութիւնն շունչ ամենեւին նշանաւոր դիպուած արձանագրելու։ — Պուլկարիոյ անվերջանալի խնդիրն՝ որ տարիէ մը վեր մեծ տէրութիւնները կը զբաղեցնէ, զրեթէ միւնոյն վիճակի մէջ է՝ ուր ձգեցինք Հանդիսիս վերջին թիւին։ Տէրութիւնք յառաջ կը վարեն իրենց սպասողական ընթացքը՝ պաշտօնապէս շմոնչնալով Գուլուրի իշխանն իբրեւ Պուլկարիոյ իշխեցող. եւ այնպէսով Պերլինի դաշնադրութիւնն հաստատուն պահելու պարտաւորման մէջ։

Այս միջոցիս Ռուսիոյ կառավարութիւնն առաջարկութիւն ըրած էր Բարձրագոյն Դրան՝ Պուլկարիա խաւրել զէնքերով զօրապետն՝ որ քանի մը տարի նոյն իշխանութեան մէջ պատերազմն պաշտօնեայ եղած էր. որպէս զի նոր կառավարութիւն կազմելով, եւ ցոյն Պուլկարիայէն (առանց արեւելեան Ռումելիայի) նոր ընտրութիւններ ընել տալով պատգամաւորաց. անոնց միջոցով նոր իշխանն ընտրել տայ։ Երկու տէրութիւնք երկայն ժամանակ բանակցելէն ետեւ. Բարձրագոյն Դուռն՝ իրը դիւրութեամբ գլուխ տանելու համար՝ Պիգմարք իշխանին միջամտութիւնը խնդրեց։ Սոյն միջամտութիւնը չյաջողելով. այժմ կը հաստատուի թէ Բարձրագոյն Դուռը նոր շրջաբերական ուղղած ըլլայ Պերլինի դաշնադրութեան ստորագրող տէրութեանց։ Եւ թէպէտ կան լրագրք՝ որ նոյն շրջաբերականին ցովանդակութիւնը մատրամամն իսկ կը հրատարակեն. բայց իրը շատ նոր ըլլալով, դեռ ճշդութեան վրայ ապահովութիւն չի կրնար ունենցուիլ։

Ան հասարակ դնսպանագիտաց կարծիքն այն է. թէ ամէն տէրութեանց՝ խաղաղութիւնը շաւելու բաղձանաց նայելով, այնչափ դժուարին չերեւար անոնց միաբանիլն եւ զամէնքը հանցնցնող կերպիւ խնդրոյն վերջնական որոշում տալը, որչափ դժուարին է զՊուլկարս համոզել նոյն որոշումն յանձն առնուլ. եւ տարիէ մը վեր այնչափ աշխատութեամբ գլուխ տարածնին ինքնին յօժարակամ աւրել։ Վասն զի ոչ Բարձրագոյն Դուռն, ոչ Ռուսիա եւ ոչ մին յայլ տէրութեանց կ'ուզէ զինու զօրութեամբ ի գլուխ հանել տէրութեանց միաբան որոշումը։

Այս է պուլկարական խնդրոյն դնսպանագիտական դիրքը։ Իսկ նկատմամբ ներքին վիճակին՝ յաջորդ դէպքերը կան նշանակելու։ Շատ դժուարութիւններէ եւ անհամար փոփոխէ ետեւ. վերջապէս պաշտօնարան մը կազմուեցաւ, որուն գահերէցն է Սթամպուլով, որ է միանգամայն պաշտօնեայ նեղբին զորոց. իսկ միւս պաշտօնեայք են, Մուլքուրով պատերազմի, Սթոյլով՝ արդարութեան, Սթոյանաքի՝ արտաքին գործոց Նաչվիչ՝ ելեւմտից, Զիվքով՝ կրթութեան։ Պաշտօնարանն ընդ հաստատուիւր՝ պատերազմի վիճակը դադրեցուց եւ ընդհանուր թողութիւն հրատարակեց։ Ասոր հետեւութեամբ՝ արտաքսեալք եւ շատ փախստականք ետ դառնալով. Զանքով եւ ուրիշ դիմադրականք սկսան իրենց կարծիքները հրատարակել եւ քանալ իրենց կողմակիցներէն անդամ՝ ընարել տալ մօտերս գումարուելու Սուպարնիէին։ Նոյն տարիս Սոֆիայի մէջ բաւական անկարգութիւնք եւ չիմութիւնք պատահեցան։

Բուլանդակ Սեպտեմբեր ամիսն ամէն լրագրաց հանապազօրեայ նիւթն եղած էր Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ վէճ։ Կայսերաց տեսակցութիւնն. որուն տեղն իսկ որոշուած կ'անտանէին շատերն. այն է՝ Պրուշի Փոմերանիա գաւառին Սթեթին ծովակալեայ քաղաքն. ուր առաջինը պիտ'որ երթար զօրաց կրթութեան ներկայ ըլլալու համար, եւ ուր կ'ըսէին թէ պիտի գայ երկրորդն՝ որ Ցանիմարգա կը գտնուէր եւ ցայժմ տակաւին կը գտնուի։ Ընդհանրապէս մեծ ծանրակշռութիւն կը տրուէր այս տեսակցութեան. ոմանք իբրեւ նշան համարելով Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ մտերմական յարաբերութեանց թոյլնալուն. ոմանք ալ ընդ հակառակն իբրեւ փորձ Ռուսիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ նոյնպիսի մտերմական յարաբերութիւն յառաջ բերելու։ Այսպէս շարունակեց մինչեւ վերջին օրերն. այնպէս որ Սթեթինի զինուորական կրթութեանց լմնալէն ետեւ իսկ՝ ոմանք կը պնդէին թէ ուրիշ տեղ մը պիտի կատարուի նոյն տեսակցութիւնը։ Բայց վերջապէս քանի մ'օրէ վեր ալ ամենայն ոք համոզուեցաւ թէ գէմ տարբոյս ընթացքին մէջ այնպիսի դէպքի չի կրնար անկնկալութիւն ունեցուիլ։

Հնոյ հակառակ իրոք կատարուեցաւ այն սովորական տեսակցութիւնն. որ քանի մը տարիէ վեր տեղի կ'ունենայ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ զէնաւոր պաշտօնէից՝ Պիգմարք իշխանին եւ Գանտրի կոմսին մէջ։ Յետոյն Սեպտեմբերի վերջերը գնաց Քիսինկէն. ուր կը գտնուի Պիգմարք. եւ երկու օր իրարու հետ խորհրդակցեցան։ Այս տեսակցութեան ալ մեծ նշանակութիւն կը տրուի. եւ կ'ասուի իբրեւ նշան լիուլի միաբանութեան երկու կայսրութեանց մէջ ի մասին զլխաւոր խնդրոց ժամանակիս. եւ իբրեւ ուրախարար երաշխաւորութիւն խաղաղութեան աշխարհի։

Գաղղիա ամբողջ անցեալ ամսոյն մէջ զբաղած էր քանակին մէկ մասն՝ փոքրի համար՝ ի շարժուն վիճակ դնելու (mobiliser), *որուն յաջողութեամբ գլուխ տարուելուն վրայ մեծապէս գոհ եղաւ։ Նոյն միջոցին Փարիզի կոմսն (Լուի Փիլիփ թագաւորին թոռն ու ժառանգը եւ Օրլէանեան ցեղին այժմու գլուխն) ընդարձակ եւ ծանրակշիռ Յայտարարութիւն մը հրատարակեց. իւր կողմակիցներն արթնցընելու եւ ապագային համար իրենց ակնկալութիւնն նորոգելու նպատակաւ։ Հասարակապետութեան կողմակիցք մեծապէս գայլայլեցան ասոր վրայ, եւ իրենց լրագիրներէն ոմանք կը շնան համոզել զկառավարութիւնն որ խստութեամբ վարի թագաւորականաց հետ։*

Գերմանիայի հետ նոյն տէրութեան յարաբերութիւնքն. Շնեալէի խնդրոյն խաղաղական կերպիւ աւարտելէն ետեւ, ըստ բաւականին բարեկամական էր։ Բայց վերջին օրերը նորէն նոյնպիսի խնդիրներ յերեւան կ'ելնեն։ Այս խնդրոց նիւթն են դարձեալ երկու նմանօրինակ դէպք։ Ասոնք շատ նոր ըլլալով, Հանդիսիս մամլոյ տակ մնալու միջոցին՝ իրաց որպիսութեան վրայ դեռ ստոյգ եւ ապահով տեղեկութիւն չկայ։ Յուսանք որ երկու կառավարութեանց խաղաղասիրական շնչիւրն այս անգամ ալ ամենայն ինչ առանց ծանր հետեւութեան կարգի կը մնայ։

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ ԵՒ ԳԱՂԱՓԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ԽՄԲԱԳԻՐ
Հ. ՌՈՖՖԷԼԼ Ա. ՊԱՐՈՆՅԱՆ

Ի ՎԻԵՆՆԱ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ՑՈՒՐԱՆ. (W. HEINRICH)

digitised by A.R.A.R.@